

rijksuniversiteit
 groningen

faculteit gedrags- en
 maatschappijwetenschappen

Complexe rouw

Fonds
 Slachtofferhulp

Prof. dr. Jos de Keijser

8 oktober Zorg Diensten Groep

Symposium Kennis & kunde delen in de
 postmortale zorg

Normale rouw

- Gevoelsmatig: somberheid, verdriet, eenzaamheid, boosheid, schuld, opluchting, angst, gevoel van afwijzing, verlangen, positieve gevoelens
- Cognities: zelfverwijt, schaamte, concentratieproblemen, ongeloof, suïcidegedachten, verwarring
- Lichamelijk: slaapstoornis, pijn, misselijk, benauwd, leeg gevoel in de maag, vermoeid
- Gedrag: huilen, terugtrekken, opstandig, overmatig bezorgd, vermijding, koesteren van verbindende voorwerpen

Wat is verwerken?

Vier rouwtaken van Worden

1. Aanvaarden van de realiteit van het verlies
2. De pijn en het verdriet doorleven
3. Aanpassen aan een nieuw (sociaal) leven
zonder de aanwezigheid van de overledene
4. Overledene emotioneel een plaats geven en de
draad van het leven oppakken

Misvattingen over rouw

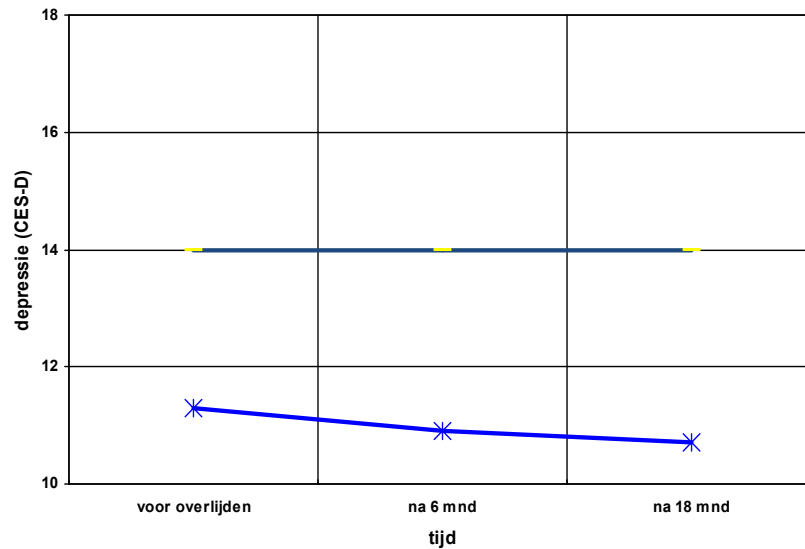
1. Er treden vaste, uniforme reacties op
2. Een rouwproces wordt gekenmerkt door een fasen- of stagegewijze verwerking
3. Het verlies dient *doorgewerkt* te worden en de band met de overledene dient verbroken te worden.
4. Positieve emoties zijn (nagenoeg) afwezig
5. Het evenwicht wordt - na 1-1½ jaar - hervonden door de nabestaanden

Verwerken \leftrightarrow Vermijden

Rouwprofiel (Bonanno e.a 2004)

Veerkrachtigen (46%)

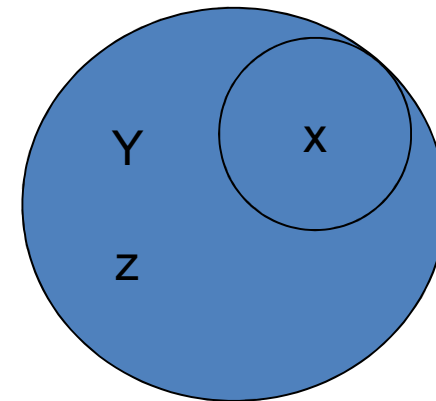

- Korte periode verdriet
- Niet vermijden van mensen/confrontaties
- Roep veel positieve herinneringen op
- Accepterend wereldbeeld
- Geen *persoonlijk* onrecht aangedaan
- Veel praktische en emotionele steun

Veerkracht M. Neenan (2010)

Hoe ontwikkel je veerkracht?

- Omgaan met negatieve emoties
- Onderscheiden van cirkels van invloed
- Leren van oude ervaringen
- Ontwikkelen zelfvertrouwen
- Verhogen niveau van frustratie tolerantie
- Een veerkrachtige kijk houden

complexe rouw = duurzame vermijding

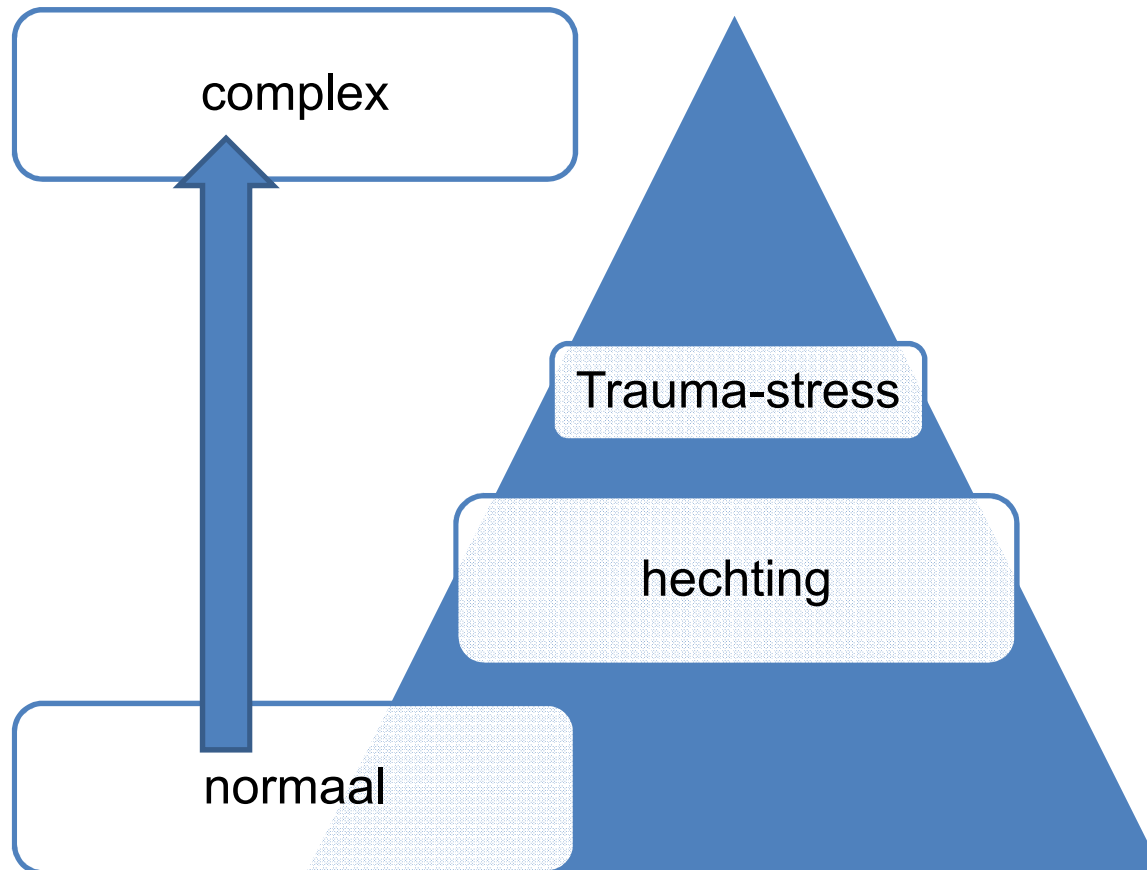
Vermijding van:

- weet hebben van het overlijden zelf
- gevoelens
- situaties of voorwerpen
- praten over de overledene

Theoretisch model complexe rouw

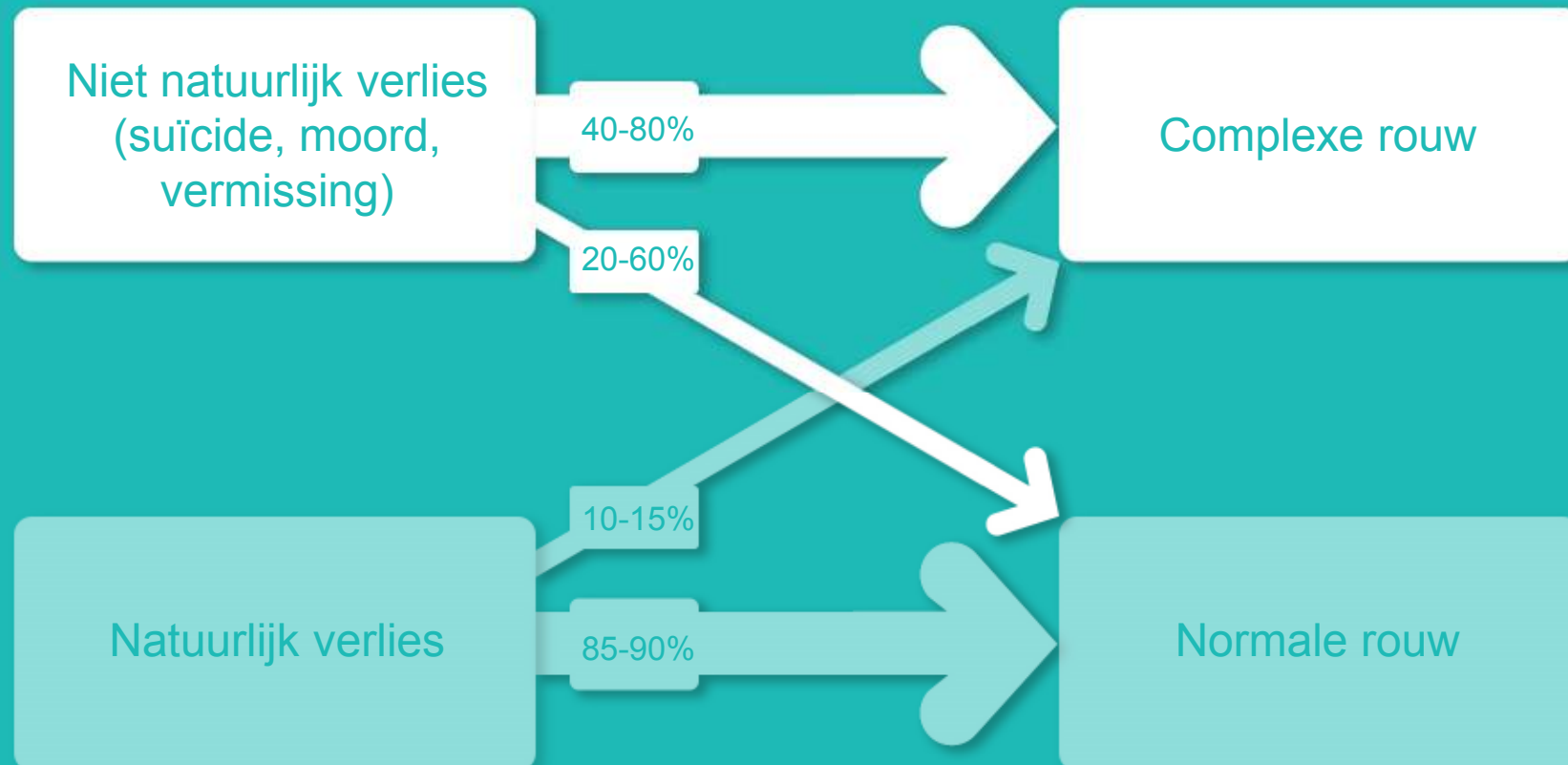
1. Hechtingstheorie van Bowlby, mensen met onzekere, afhankelijke, ambivalente hechtingen maken meer kans op complexe rouw na verlies
2. Stress-theorie, door te veel stress/trauma wordt de verwerkingscapaciteit overvraagd

Mate van complexiteit

Soort verlies in relatie tot rouw

Complexe rouw, procesvariabelen

1) Zingeving/aangetast wereldbeeld

“Het leven is zinloos”

“De wereld is onveilig”

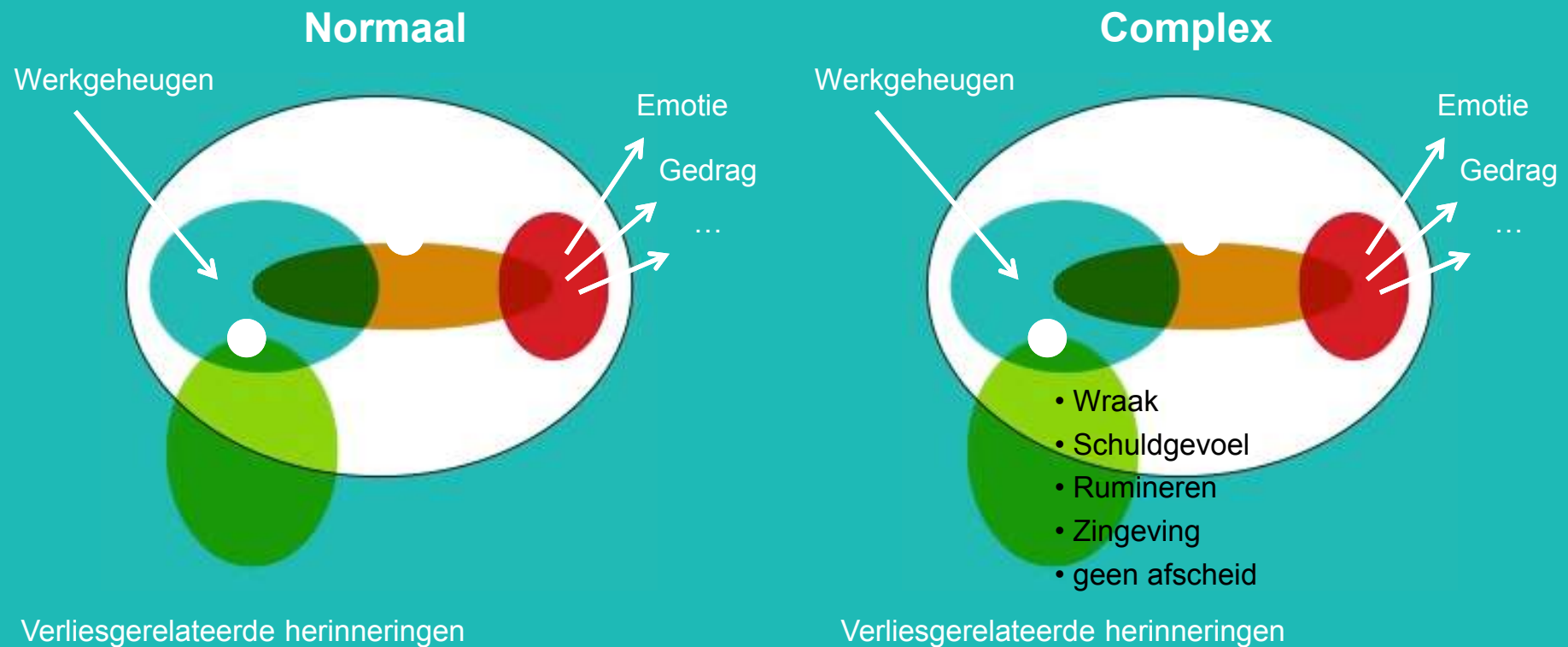
“De wereld is onberekenbaar”

“De wereld is onrechtvaardig”

2) Informatieverwerking

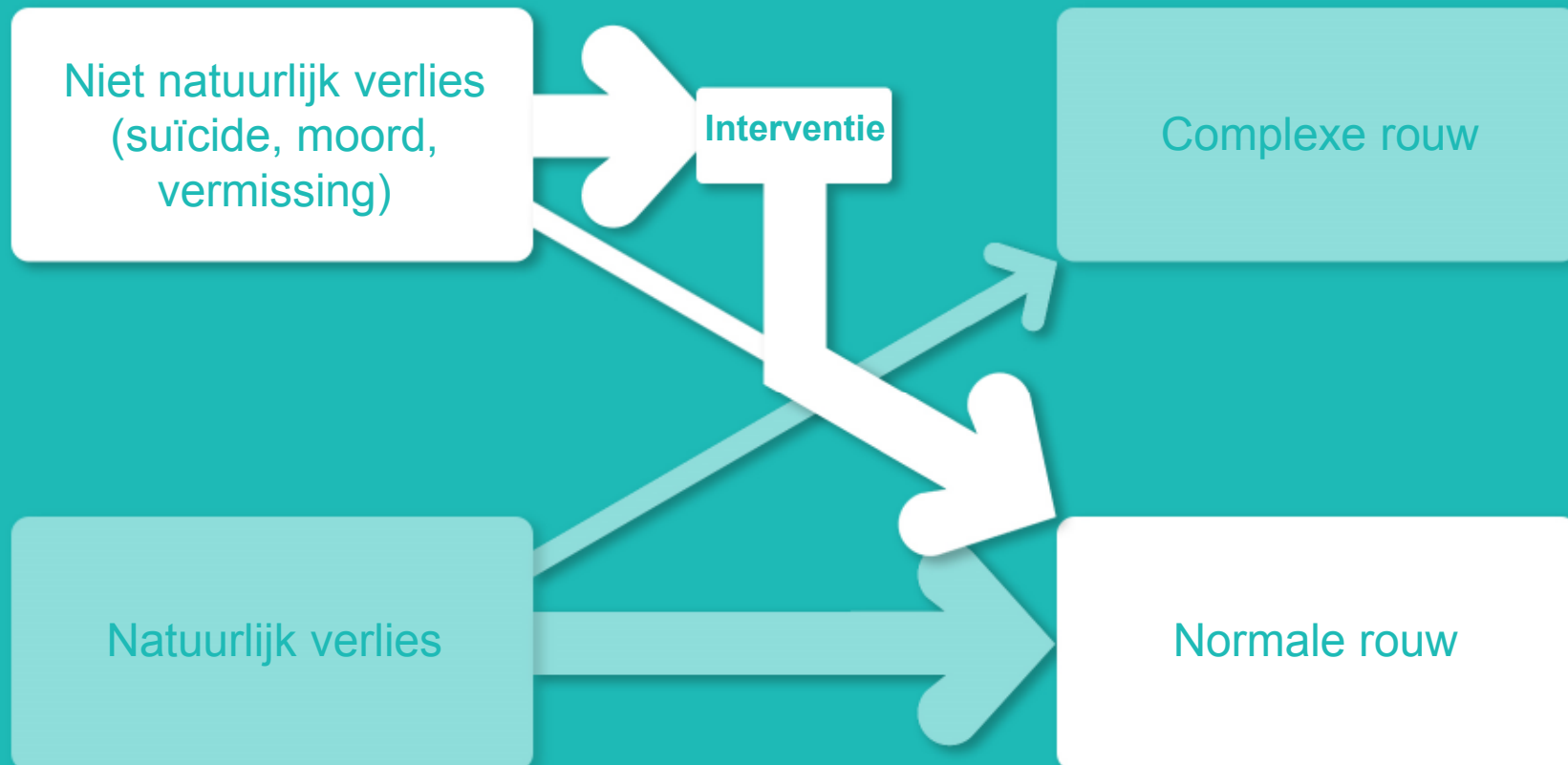

(Informatie)verwerking: verschil bij normale en complexe rouw

Behandeling

Belemmerende factoren model bij complexe rouw

	Suïcide	Moord/MH17	Persoonsvermissing
Emotioneel	Schuld, schok, verdriet, soms boosheid	Boosheid, wraak, angst, schok, verdriet	Ambigue rouw, angst, schok, verdriet
Cognitief	Zelfverwijt Wereldbeeld aangetast/zingeving In de steek gelaten	Wereldbeeld aangetast/zingeving	Acceptatieprobleem Rumineren Wereldbeeld aangetast/zingeving
Praktisch	Media, sociale omgeving	Justitie, media, sociale omgeving	Justitie, financieel, media, sociale omgeving
Behandeling	CGT+ (+ op schuld/zelfverwijt)	CGT & EMDR	CGT/Mindfulness (MbCT)

Moord als doodsoorzaak

- De doodsoorzaak is onverwacht gewelddadig en intentioneel
- Schokkende of traumatische wijze van overlijden
- Langdurige vermijding (van herinneringen, gevoelens of objecten)
- Intrusieve beelden van de overledene of dader
- Lichaam soms (onherkenbaar) verminkt of vermist
- (Ongewenste) media publiciteit: weinig mogelijkheid tot privé beleving van rouw
- Rechtszaken: soms jarenlange nasleep

rijksuniversiteit
groningen

Susan is terug

<https://www.youtube.com/watch?v=Fe0oqU83A4g>

Onderzoek nabestaanden MH17-ramp

- Moord/doodslag
- Niet geïdentificeerde slachtoffers
- Onherkenbare slachtoffers
- Bezoek van rampplek niet mogelijk
- Daders niet (nooit) berecht
- Juridisch/politiek lastig
- Meervoudige verliezen (echtparen, gezinnen)
- Mediagevoelig

Stand van zaken MH 17 studie

Ca. 175 deelnemers

Omvang psychische klachten onderzoeken

Belang van (geen) afscheid

Aparte kindstudie in voorbereiding

Interventiestudie (aangevraagd bij METC)

Behandeling: EMDR +CGT

Onderzoeksvraag: is eerder behandelen effectiever dan later ?

Info www.rouwnavliegrampmh17.nl

Vragen

- www.josdekeijser.nl

